CHRYŚCIJANSKAJA DUMKA

BIEŁARUSKI CASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC: 1, 10 i 20.

№ 10 (194) Vilnia, 20 sakavika 1939 h. — Wilno, 20 marca 1939 r. Hod XII

25.III. I SAVIETY

Dvaccać adzin hod tamu Biełaruskaja Rada Respubliki ŭ Miensku abvieściła Biełaruś niezaležnaj ad Rasiei i samastojnaj Respublikaj. Paśla hetaha pačałasia haračaja praca dziela zbudavańnia i ŭmacavańnia hetaj niezaležnaści i samastojnaści. Ale maskoŭskija balšaviki stali hetamu na pieraškodzie i da samastojnaści palityčnaj i kulturnaj Biełaruski Narod nie dapuścili. Jany zasnavali svaju, balšavickuju biełaruskuju respubliku, nazyvajučy jaje dla voka samastojnaj i niezaležnaj. Voś fakty, jakija śviedčać ab „samastojnaści i niezaležnaści" savieckaj balšavickaj Biełarusi:

Biełaruskija vučonyja, paety, piśmienniki i dziejačy, jakija stajali za palityčnuju i kulturnuju samastojnaść Biełarusi parasstrelenv i sasłany na Sałoŭki i ŭ inšyja koncentracyjnyja łahiery.

Biełaruskaja hramatyka nabližana da maskoŭskaj, a apošnim časam dalejšyja robiacca zachady, kab biełaruskuju movu jašče bolš nablizić da maskoŭskaj.

Z nadhraničnaj pałasy całyja masy Biełarusaŭ pavysielanyja ŭ Sibir, a na ich miesca panasyłanyja Maskoŭcy, Vialikarusy.

Sialanie pazbaŭleny ŭsiakaj svabody i źjaŭlajucca zvyčajnymi parabkami ŭ kałchozach i saŭchozach. Apošnim časam niavola heta pavialičvajecca i zakraplajecca dalej.

Ab svabodzie relihii, sumleńnia i prakanańniaŭ nia prychodzicca i havaryć. Panuje tam poŭnaje paniavoleńnie i hruby ździek nad dušoj čałavieka i Biełarusa.

Pravodzicca tam planovaja rusyfikacyja Biełarusaŭ. Pa škołach i ŭsiudy vytraŭlivajecca biełaruskaje nacyjanalnaje pačućcio, a nasadžajecca maskoŭskaje, vialikaruskaje.

Praz mienskaje radyjo duža mnoha nadajecca aŭdycyjaŭ u movie vialikaruskaj, a susim mała ŭ biełaruskaj. Pry tym biełaruskaja mova ŭ mienskim radyjo niamiłaserna kalečycca na karyść maskoŭskaj.

Praz toje-ž mienskaje radyjo nadta mała nadajucca aŭdycyi biełaruskaj narodnaj pieśni, a duža mnoha štučnych častušak ab Stalinie, Varašyłavie, kałhasach i h. d.

Ab palityčnym žyćci i ŭspaminać nia treba. Kožnamu viedama, što jano absalutna padparadkavana Maskvie.

Viedama, savieckamu ŭradu, u jakoha dyktatarskich rukach ŭsia presa i radyjo, a tak-ža svaboda i sumleńnie čałavieka, lohka hetuju praŭdu ŭkryvać i na ŭvieś śviet hałasić ab niabyvałych „dabradziejstvach" u savietach, ale praŭda ŭsio-ž na śviet dastajecca i ab sapraŭdnym tam pałažeńni Biełaruskaha Narodu i ahułam ludzi dobra viedajuć.

Ale zatym, što śvietam kiruje Praŭda i Mudraść, dyk niachaj Biełaruski Narod nia padaje ducham: pryjdzie toj čas, kali Praŭda pieramoža, jakaja štoraz bolš dachodzić da śviedamaści Biełaruskaha Narodu i pranikaje jaho, zrealizujecca i staniecca sapraŭdnaściaj.

† Ludvik Abramovič

Doŭha i ciažka prachvareŭšy, majučy 64 hady, 9.III.39 h. pamior u Vilni śv. p. Ludvik Abramovič.

Radziŭsia ŭ Maskvie ŭ 1875 h., syn prakurora Akružnoha Sudu. Pachodziŭ z staradaŭnaj polskaj šlachty. Zžyŭsia z Vilenščynaj i z usimi ziemlami byŭšaha Vialikaha Kniaźstva Litoŭskaha. Dla dabra ŭsich narodaŭ hetych ziemlaŭ paśviaciŭ usio svajo žyćcio.

Viedamy byŭ, jak polski patryjot-krajoviec. Krajovuju ideolohiju raźvivaŭ u roznych polskich demakratyčnych časapisach, jakich jon byŭ redaktaram. Pa vajnie vydavaŭ u Vilni „Przegląd Wileński", u jakim advažna, konsekventna i česna pravodziŭ krajovuju ideolohiju. Hetaj jaho ideolohii apošnim časam z Palakoŭ nie padtrymlivaŭ nichto. Jon adnak sam adzin astaŭsia jej viernym až da śmierci. „Przeglad Wileński" pierastaŭ vydavać u prošłym hodzie, złomany ciažkoj chvarobaj i palityčnymi abstavinami.

Apračа Palakoŭ, nie daceńvali krajovaj ideolohii śv. p. L. A. tak-ža niekatoryja z Biełarusaŭ i Litoŭcaŭ. Moža adnak pryjści čas na našu dumku, kali heta ideolohija ŭvaskreśnie i staniecca aktualnaj. Pryjści heta moža tady, kali ŭłahucca i vykažuć svaju ŭnutranuju niazdatnaść źviarynyja nacyjanaliźmy.

Apračа pracy ŭ hazetach, śv. p. L. A. układaŭ tak-ža i knižki. Sabraŭ i vydaŭ: „Problem Litvy podczas vojny światovej. Zbiór dokumentów, uchwał, odezw i t. p.", a tak-ža: „Cztery vieki drukarstwa w Wilnie (1525—1925)". U vadnej i druhoj knižcy nia mała znachodzicca matarjału, jaki datyča biełaruskaj palityki, historyi i kultury.

Śv. p. L. Abramovič byŭ praŭdzivym rycaram idei. U Biełarusaŭ, nia hledziačy na toje, ci chto z im zhadžaŭsia, ci nie, zdabyŭ jon sabie zasłužanuju čeść i pašanu.

Niachaj-ža budzie lohkaj Jamu ziamla našaha Kraju, jaki jon tak lubiŭ i ŭ imia całaści jakoha parycarsku pracavaŭ!

Pachavany śv. p. L. Abromovič u Viln , na Rosach.

Ad. St.

Słonim, 12.III.1939.

Novy Papież Pius XII
i jaho vybary

2-ha sakavika 1939, hadz. 16, min. 15: Na piatrovym placy — narodu... Boh jaho viedaje, kolki? Kažuć, što bolš 200 tysiač. Plac abniaty praz dźvie zakruhlenyja kolumnady, jakija łoviać i pryhortyvajuć narod da kaścioła św. Piatra, jak-by taja piatrovaja sietka. Ale krylli nia stulilisia: „rybka" šmyhaje tudy-siudy. Ciapier usia płošča pierad kaściołam adčyniena i ačyščana ad budynkaŭ aż da raki Tybru, i voś bačym sa schodaŭ kaścioła mora ludzkich hałoŭ, dyj jašče prybyvajuć novyja i novyja chvali! Usie vočy škiravany na cienki vysoki kaminok, što pryčepleny da ściany Sykstynskaj kaplicy. Raptam kryk — „sfumata!" — „dym!" — biełý dym, značyć — papież vybrany. Ruch miž narodam uzrastaje. Kinoaparaty traščać — łoviać toj dym — fatahrafujuć, zara pieraślić jaho pa televizyi na ŭsie staronki śvietu. U praciahu niekalki minut cełý śviet pa radyjo daviedajecca ab vybarach papieža.

Cišynia ŭ narodzie — makam pasiejaŭ!... Vyrazisty hołas delehata — „*Habemus Papam!*" Plaskajuć, ścichajuć, słuchajuć...Chto?...—„*Kardynał śviatoha Rymskaha Kaścioła, Aŭheni...*" Tut tłum pieraryvaje, kryčyć sam — „*Pačelli!*" Delehat užo paŭtaraje za narodam — „Pačelli... jaki vybraŭ sabie imia — **Pius XII-ty.**"

Chto nia bačyŭ sam, nie patrapić ujavić taho kipučaha entuzyjazmu, jaki nahła vybuchaje ŭ Italjancaŭ. Nia toje, što naš Biełarus — treba dobraj bury, pakul ty jaho raskałyšaš! Zatoje doŭha budzie pomnić i nia skora adpuścicca, bo kožnuju spravu biareć hłybaka ŭ serca.

Vybary papieža Piusa XII-ha prajšli tak-ža niespadziavana, jak i śmierć Piusa XI-ha. U historyi nia mnoha takich paśpiešnych vybaraŭ: zaŭsiody ciahnucca 3—4 dni. A ciapier prajšli ŭ adzin dzień, pry trecim hałasavańni! I naahuł na hety raz zyjšlisia vypadki ŭ dziŭny sposab. Papiežam vybrany Pačelli, jaki byŭ *Sekratarom stanu* ŭ Piusa XI-ha. Dasiul z dzieviać viakoŭ takoha zdareńnia nia byvała (ad Hryhora VII-ha), dyk nichto nia dumaŭ, što Pačelli moža być kandydatam, choć vielmi jaho canili. Paśla, Pačelli vybrany 2-ha sakavika, u 63-ija ŭhodki svaich naradzin. Nazvaŭsia „Pius XII-ty," imianiem papiarednika. A ŭ konklave dastaŭ losam celu nomier... 13-ty! — heta, praŭda, ničoha nia značyć, ale-ž ludzi — zababonnyja, dyk i ab hetym ciapier pišuć i havorać.

Jość viedamaje praroctva św. Malachija (arcybisk. Irlandzkaha z XI-ha vieku), dzie kažny papież apisany ŭ dvuch słovach. Na Piusa XII-ha vypadajuć słovy: „Pastor angelicus" — „Anielski Pastyr" — tytuł vielmi pryjemny! Nadta dobra pasuje da hetaha i familija ciapierašniaha papieža — „Pačelli," što značyć — „Zhodalubny." Inšyja vyvodziać hetuju familiju sa słoŭ „pax coeli" — „supakoj niabieski." A ŭ herbie Pius XII ty maje hałubka z aliŭnaj haluzkaj — symbal supakoju — i nadpis: „Dzieła spraviadlivaści — supakoj." — Adnym słovam, usie znaki pakazyvajuć, što Pačelli — Pius XII ty — budzie abaroncam zhody i miłaści pamiž narodami śvietu. I zapraŭdy ŭžo ŭ pieršaj pramovie praz radyjo papież vitaje „ŭsich Svaich synoŭ, razsypanych pa cełym śviecie, a asabliva tych, što harujuć z pryčyny biady i ciarpieńnia." Nastupna pryzyvaje da „supakoju siemjaŭ, złučanych i zhodnych u śviatoj miłaści Chrystovaj", „da supakoju miž narodami — praz braterskuju ŭzajemnuju pomač," „da pryjaznaha supracoŭnictva i sardečnaha parazumleńnia."

Aŭhieni Pačelli radziŭsia 2.III. 1876 ŭ Rymie. Kažuć, što ŭžo ad 200 hadoŭ nie zdaraŭsia papież rymlanin, byli Italjancy z inšych miascoŭ. Baćki Jahonyja — rymskija miaščanie; baćka byŭ advakatam. Aŭhieni vučyŭsia z maładu achvotna i dobra — maje daktarat z teologii i prava. Z čužych jazykoŭ znaje anhielski, francuski, niamiecki, hišpan-

---

АД. СТАНКЕВІЧ

ХРЫСЬЦІЯНСТВА І БЕЛАРУСКІ НАРОД [9)]

(У 950-ыя ўгодкі Хросту Беларусі: 988/9—1938/9)

V

Розныя абрады — адно Хрысьціянства

Адзінства Хрысьціянства ў розных абрадах. Чаму Русь прымае Хрысьціянства ў абрадзе грэка-славянскім. Усход і Апостальская Сталіца. Падзел Хрысьціянства. Падзел і Беларусь. Беларусь і Апостальская Сталіца.

Не адрэчы будзе тут запытацца, у якім абрадзе, у якой форме, у якой мове пашыралася тады на беларускіх землях Хрысьціянства, калі ведаем, што існавалі галоўныя культурныя мовы і літургічныя абрады ў мове лацінскай, грэцкай, славянскай і калі так-жа паўставалі літургічныя абрады і яшчэ ў іншых мовах. Адказ ясны. Сярод беларускага народу, як і сярод іншых усходніх славян (Расейцаў і Украінцаў) Хрысьціянства пашыралася ў мове славянскай, у якой пісаліся кніжкі, вялася прасьвета і адпраўлялася набажэнства.

Калі-ж з бегам часу для славянскіх народаў стара-славянская мова рабілася мала зразумелай і калі ў іх выраблялася мова жывая, кожнаму народу ўласная, тады гэна агульнаславянская мова асталася толькі ў багаслужэньні. Літургія, Служба Божая ў славянскай мове завецца славянскім абрадам, або грэкаславянскім, дзеля таго, што Кірыл і Мяфод, укладаючы яго, за ўзор сабе мелі абрад грэцкі, ад якога ён мала і розьніцца.

Спатыкаем так-жа ў гэтым часе на беларускіх землях і абрад лацінскі, але дужа рэдка — толькі ў больш гандлёвых гарадох і для нямногіх прыезных людзей.

Прыглядзімся-ж цяпер да тых узаемных адносінаў, якія існавалі паміж рознымі хрысьціянскімі абрадамі, а так-жа да адносінаў іх да Апостальскай Сталіцы. Прадусім мусім сьцьвердзіць, што хоць Хрысьціянства да нас прыйшло

ski, partuhalski i vuhorski. Na biskupa konsekravany 13-ha maja 1917 h. Tady-ž naznačany Nuncyjam u Monachium; paśla byŭ Nuncyjam u Berlinie, a ad 1929—Sekratarom Stanu pry Vatykanie. Jašče pośle staŭ i Kamerlengam, jaki maje abaviazak kiravać pachovinami papieža i naładzić konklave.

Ale vierniemsia na plac šv. Piatra! Papiež vybrany — zara ŭbačym.

Narod piaje *Te Deum Laudamus*. Zhodna piajuć, ale ŭzrušeńnie takoje, što ŭ mnohich abryvajecca hołas. Na balkonie pakazyvajecca kryž — procesija duchavienstva, kardynałaŭ i pamiž imi — novy *Papież Pius XII-ty*. Zachvalavaŭ narod — „Evviva il Papa!!!" — „Chaj žyvie Papiež!" — machajuć chustačkami. A jakraz papiež jasna vydzialajecca z pamiž duchavienstva — nia tolki adziežaj, ale Jon najvyšejšy ŭzrostam, a praniklivym vokam, zdajecca, dasiahaje kažnaha i ŭvachodzić hłybaka ŭ dušu.

Raptam, biaz nijakaha znaku, sam saboj narod ścich — tut usie viedajuć, što kali patreba. Papiež daje pieršaje bahasłavienstva. U Imia Taho, „Qui fecit coelum et terram", — „Katory stvaryŭ nieba i ziamlu" — Vikary Jezusa Chrystusa daje bahasłavienstva „Urbi et Orbi" — „Horadu i Švietu." — A ja ŭ dumkach pieralataju tudy, dzie našy miłyja miastečki i vioski, dzie zialonaja ruń praciskajecca praz śnieh da viasieńniaha sonca, dzie rańni žavaranak prynosić viestku prabudžeńnia. „Bahasłavi, dobry Boža — rukoju novaha Archipastyra — najcišejšyja svaje aviečački, harotnych Biełarusaŭ!"

„Daj nam, Boža, tolki padniacca, stać na krepkija nohi, a my — biaz čužoj kryŭdy, svaim mazalom — dobra papracujem na Tvaju słavu, dla sławy i karyści svajej i dla dabra ŭsiaho čałaviectva!"

Raschodzicca mnohatysiačnaja i šmatjazyčnaja taŭpa. Dziŭlusia, što tak husta čuvać anhielskaja mova! Tut — halandskija kapucyny, niamieckija studenty-kleryki — ŭ čyrvonych sutanach, dalej studenty brazylijskija, argentynskija, ciomnyja abisyncy, filipincy i h. d. Pamiešany—chvarba, stroj adziežy, koler skury, zyk movy, — ale na tvary ŭva ŭsich śviecić adna supolnaja radaść — tut usie roŭnyja dzieci adnaho Chrystovaha Kaścioła. — Ja z svaim tavaryšam havaru hołasna pabiełarusku, a adna važnaja pania pakazyvaje na nas u tramvai svajej dačušcy i havoryć paitaljansku: „i tedeski" — „niemcy!"

Dumaju, što šmat kamu z maich čytačoŭ budzie cikava daviedacca, jak adbyvajucca papieskija vybary. Ale voś biada, što kab ja pačaŭ ab hetym padrabiazna pisać, dyk zaniaŭ-by ŭsiu hazetu! Tahdy-ž prydziecca skazać choć kryšačku.

Pieršaha papieža, šv. Piatra, naznačyŭ *Sam Zbaŭca*. Piotr prabyŭ na ŭschodzie niekalki hadoŭ, a pośle pierajšoŭ da Rymu, dzie pražyŭ 25 hadoŭ, da svajho ŭkryžavańnia. Praz try pieršyja viaki papiežaŭ vybiraŭ *rymski narod*. Ciažkaja była tahdy tyjara, bo blizu ŭsie papiežy byli mučanikami za vieru. Paśla svabody viery, u 313 hodzie, papieža vybiraŭ taksama narod, a pośle stała vybirać duchavienstva z pamiž siabie, a narod paćviardžaŭ vybary. Nareščie pačali miašacca ŭ vybary imperatary i karali. U tuju paru Italija pieražyvała ciažkija pieramieny: valilisia na jaje barbarskija narody — vizygoty, longobardy, hunny, vandały i inš. Pakul heta ŭsio pieramałołasia, asieła, supakoiłasia i pakul vytvaryŭsia novy jazyk i narod italjanski, pierajšło dobrych z poŭtysiačy hadoŭ. Staraja łacinskaja kultura zahinuła, harady byli papaleny, bahaćcie parabavana i źniščana. Kaścioł musiŭ achryścić hetych barbaraŭ i pryvučyć ich da novaha žyćcia i pracy, bo nielha-ž było viečna žyć vajnoj! zrešta, i rabavać užo nia było čaho. Ale čužyncy, poŭdzikija, byli vaładarami. U hetych abstavinach, kali novyja prychodni napadali na pieršych i kali byli paniščany kaścioły i škoły i bibliateki, dyk zaniapała i duchavienstva. Tahdy i papiestva pieražyvała vielmi ciažkuju paru. Tahdy prosta zachvatyvali papieskuju stalicu, chto pieršy darvaŭsia. Časami karali naznačali papiežaŭ. A pośle bahatyja rody hrafaŭ i kniazioŭ zabirali papiestva dla siabie, prytym svarylisia z saboju,

---

і ў грэка-славянскім абрадзе і прыйшло яно з Візантыі і з Баўгарыі, то з гэтага зусім ня вынікае, што абрад лацінскі нашы продкі ўважалі за нейкі горшы або менш хрысьціянскі і што гэткі пагляд іх мяшаў ім прыняць Хрысьціянства з Рыму ў абрадзе лацінскім. Не. Гэткіх паглядаў тады ня існавала сусім. Было-ж так затым, што ня было тады ў Хрысьціянстве ніякага догматычнага падзелу, што яно тады ў сьведамасьці ўсіх хрысьціян было адным, непадзеленым, апостальскім, сусьветным. Усходнія-ж славяне, а ў іх ліку і Беларусы, прынялі яго ў абрадзе славянскім, бо гэтаму спрыялі гео-палітычныя і культурныя абставіны гэтых народаў. Былі нават мамэнты ў гісторыі нашых продкаў, калі яны нават баяліся лішняга зблізкэньня і залежнасьці ад Візантыі і дзеля гэтага нават кланіліся да Хрысьціянства заходняга, лацінскага. Так напрыклад, як мы ўжо ўспаміналі, Ольга, прыняўшы Хрысьціянства, найхутчэй у абрадзе грэка-славянскім, рабіла захады ахрысьціць свой народ у абрадзе лацінскім. Яна гэта рабіла больш з матываў палітычных, яна тады была ў няўзгодзе з Візантыяй і хацела ад яе быць далей. Але хутка абставіны зьмяніліся і лацінскі місіянар, высланы ў наш край нямецкім імпэратарам Оттонам Вялікім, вярнуўся з Кіева з нічым. Дружныя адносіны Уладзімера сьв. з каралямі польскім, чэскім і вугорскім адкрывалі дарогу і лацінскім місіянарам. У тым годзе, калі адбывалася хрышчэньне сьв. Уладзімера, Папа рымскі пасылае яму ў Корсунь мошчы сьвятых. Брунон Баніфац па дарозе да Печанегаў быў гасьцінна прыманы ў Кіеве (1007).

Вось-жа трэба тут сьцьвердзіць, што ўсе тагачасныя (ад пачатку існаваньня да палавіны XI в.) хрысьціяне, як грэкі, лаціньнікі, так і ўсе народы славянскія, а ў іх ліку і народ беларускі ў першым гэтым пэрыядзе сваей гісторыі станавілі адну Цэркву-Касьцёл, якая, як гэтага вымагае воля Хрыста, выражаная ў сьв. Пісаньні Новага Завету, была пад найвышэйшай уладай наступнікаў сьв. Пятра—рымскіх епіскапаў, — пад уладай Апостальскай Рымскай Сталіцы.

Самі Рымскія епіскапы-папы заўсёды былі сьведамы гэтай улады і заўсёды яе выконвалі.

abo vystaŭlali asobnych i fałšyvych papiežaŭ procŭ zapraŭdnaha. Až u hodzie 1059 papiež Mikałaj II-hi pastanaviŭ, što vybirać majuć prava tolki *kardynały.* Z taho času paradak byŭ lepšy.

Historyja raskazyvaje, što ŭ 1268 h. kardynały, sabraŭšysia ŭ horadzie Viterbo, nie mahli pahadzicca i vybirali papieža dziesiać miesiacaŭ... Tahdy narod zbuntavaŭsia i zamknuŭ ich u tym budynku. Mała taho, ludzi pryhrazili, što nie daduć kardynałam ješči, apryč chleba i vady, pakul nia vybiaruć papieža! Heta zrazu pamahło. Papiežam byŭ vybrany Hryhory X-ty. I voś hety pastanaviŭ, što ŭ pryšłašci treba budzie zaŭsiody zamykacca dla vybaru papieža. Taki dziŭny zakon „konklave“ tryvaje 666 hadoŭ.

Ciapier konklave adbyvajecca ŭ Vatykanie. Kardynały schodziacca ŭ adnu čašć Vatykanu, la Sykstynskaj kaplicy, i tam nahłucha zamykajucca. Zabirajuć z saboj pa adnym sekrataru i lokaju, uvachodziać tudy 3 dochtary, aptekar, służba dla kaplicy Sykstynskaj i niekalki asobaŭ duchoŭnych — dla ceremonijaŭ kaścielnych, spaviadnik — dla kardynałaŭ, i ŭsio! Kardynały ŭvachodziać uračystaj pracesijaj, i cely addzieł Vatykanu zamykajecca całkom, kab nichto ni tudy, ni siudy nia moh pierajšci. Užo zahadzia taja čašć byvaje admuravana na pierachodach ad inšych čašciaŭ placu i dziadzincaŭ. Navat z placu św. Piatra vidać novy mur. A ŭnutry konklave zapiačatany navat vokny. Ješči kardynałam padajuć praz viartušku ŭ adnych dźvierach. Zvonku staić asobnaja straža, jakaja znachodzicca pad rukoj asobnaha maršałka konklave. Jon takža trymaje i kluču ad apošnich dźviarej i jon adkazyvaje pad prysiahaj za paradak i całašć ludziej i budynku. Maršałak — čałaviek śviecki. Na samyja vybary kardynały schodziacca ŭ Sykstynskuju kaplicu — tudy saŭsim inšych nia ŭpuščajuć. Kažny kardynał prysiahaje, što budzie vybirać pa sumleńni — samaha najbolš zdatnaha. Hałasy dajuć dvojčy: da paŭdnia i dvojčy paśla paŭdnia. Na placy sabrany narod čakaje rezultatu i paznaje pa vychodziačym dymie: — čorny dym pakazvaje, što papieža niama, a biely — što ŭžo vybrany. Tahdy maršałak adčyniaje dźvie ry. Kalib vybrany kardynał adkazaŭsia, dyk treba vybirać nanava. Kali-ž vybary pryjmie, to ŭžo jon i jość papiežam i zaraz naznačaje sam sabie papieskaje imia. Ab papieskaj karanacyi skažam druhim razam.

Dla važnaści vybaraŭ treba dastać 2/3 usich hałasoŭ: značyć, kali hałasuje 60 kardynałaŭ, to treba dastać najmienš 40 hałasoŭ. Ciapier było ŭ konklave 62 kard.

Ad 1522 h. byvajuć papiežami tolki Italjancy — heta dziela taho, što papiež jość biskupam rymskim. Śviet užo da hetaha pryvyk i nichto Italjancam nie zaviduje. A daŭniej byvali i inšyja, i voś na ŭsich 262 nastupnikaŭ Piatrovych było 15 Francuzaŭ, 13 Hrekaŭ, 8 Syryjcaŭ, 6 Niemcaŭ, 5 Hišpanaŭ, 1 Anhlič, 1 Partugalec, 1 Holendar i 1 Šved.

Nu, ciapier nichto nia skaža, što ja darma siadzieŭ u Rymie i navat „papieža nia vidzieŭ“! Apošni raz, kali na miesiac pierad svajej śmierciaj papież Pius XI-ty byŭ na vialikich egzamienach adnaho zakońnika, byŭ i ja z klerykam — studentam Č. S. U ahromnaj sali było moža z try tysiačy klerykaŭ i ksiandzoŭ. Papiež ukancy bahasłaviŭ usich nas i ŭsich našych blizkich, kaho chto mieŭ u sercy. A my ŭspaminali Biełaruś! Kali-ž vynosili papieža ŭ lektyce, Jon bahasłaviŭ naprava j nalevo. Studenty kryčać „evviva“, a moj Čeś kaža mnie: „Ja budu kryčać pabiełarusku!“ — “Cicha!“ — kažu jamu. Ale jon užo kryčyć: “chaj žyvie papież!“ Papieža ŭžo pieranieśli mima, ale Jon adviarnuŭsia, pilna pahladzieŭ na nas i bahasłaviŭ...— “Nu, i maładziec ty, — kažu jamu, — što mianie nie pasłuchaŭ!“

Ale byvajcie, bratki, zdarovy! Skora vyjaždžaju z Rymu.

J. H.

Rym, 6.III.1939.

Аб гэткай уладзе папскай сьведчаць такжа многія Айцы Цэрквы-Касьцёла, як грэцкія, так і лацінскія.

Аб найвышэйшай уладзе папскай ня менш так-жа вымоўна гавора і тое, што сусьветныя царкоўныя саборы заўсёды адбываліся з багаславенства Рымскага Папы, а пастановы гэтых сабораў заўсёды патрабавалі папскага зацьверджаньня. На саборах гэтых заўсёды старшынствавалі так-жа пераважна папскія делегаты.

Ня менш урэшце выразна сьведчаць аб папскім старшынстве ў Хрыстовай Цэрквы і багаслужэбныя кнігі самай Праваслаўнай Цэрквы, як напрыклад «Месячныя Мінеі».

Дык нічога дзіўнага, што ўсе хрысьціянскія народы ад часу паўстаньня Хрысьціянства да палавіны XI в., іменна да 1054 г., аб чым гутарка ніжэй, належалі да адней Хрыстовай Цэркви на чале з Рымскім Папам. У гэтым часе ані грэкі, ані лаціняне, ані славяне не сумняваліся ў гэтым главенстве Папаў і жылі ў брацкай любові, згодзе і еднасьці. Знача, паўстала, узрасла і разьвілася беларуская цэрква так-жа ў еднасьці з Рымам.

Але на сьвеце заўсёды так бывае, што дабро мяшаецца са злом. Таксама сталася і з гэтай хрысьціянскай еднасьцяй на беларускіх землях у першым пэрыядзе беларускай гісторыі. Зрываньне еднасьці пачалося з Царагроду, ад Грэкаў. Галоўнай прычынай разрыву была вялікая розьніца культуры Усходу і Заходу.

Справа ў тым, што Візантыйская імпэрыя пасьля ўпадку Заходняй Рымскай Імпэрыі, як мы ўспаміналі вышэй, з бегам часу ад яе цалком аддзялілася і жыла цэлыя доўгія сталецьці сваім асобным жыцьцём, паглыбляючы ўсьцяж далей і далей культурныя, духовыя і сацыяльныя розьніцы з Захадам.

Вось-жа на гэтай асноведзі пачаўся вялікі разьдзел адзінай Хрыстовай Цэркви на Усходнюю — грэцкую — і на Заходнюю — лацінскую. Пачаў яго царградзкі патрыярх Фоці яшчэ ў IX ст. На шчасьце разьдзел гэты шырокіх разьмераў тады ў грэцкай Цэркве яшчэ ня прыняў і сусім не даткнуў Цэркви беларускай і еднасьць хрысьціянская яшчэ трымалася ад гэтай сумнай спробы зрыву гадоў паўтараста.

Adkryta i jasna

(Da spravy supracoŭnictva z „Str. Ludovym“ i PPS)

Biełaruskamu narodu ciapier vielmi błaha žyviecca Ruk da pracy mnoha, a pracavać niama dzie i niama na čym. Sialanskija haspadarački takija drobnyja, što nia mohuć ani dać pracu ŭsim sialanam, ani ich dastatačna prakarmić. Ziamli dakupić niama mahčymaści — niama hrošaj i treba dastać dazvoł u pryhraničnaj pałasie, jakaja abymaje ŭsiu Vilenščynu, vialikuju čaść Navahradčyny i Biełastoččyny. Pryrezka ziamli z ziamielnych fondaŭ pry kamasacyi nie pravodzicca. Parcelujucca dzienia-dzie dvary i falvarki, ale heta nie dla ŭsich. Kab prykupić z parcelacyi ziamli, treba mieć specyjalny dazvoł ułady, asabliva ŭ pryhraničnaj pałasie. Biełaruskija sialanie ab kupli ziamli ŭžo „zabyvajucca“ i cicha pracujuć na svaich vuzieńkich niŭkach, dy šukajuć prychopnych zarabotkaŭ. Hetak pražyvajučy z dnia-na-dzień nia traciać nadziei i ŭsio čakajuć ahulnaj i radykalnaj ziamielnaj reformy, pry jakoj nadziełać ziamloj biezziamienych i małaziamielnych miajscovych sialan.

Biada i niedastatak panujuć u biełaruskich vioskach. I kanca hetamu nia vidać. Źmianić hetaje pałažeńnie moža sapraŭdy tolki radykalnaja dziaržaŭnaja haspadarčaja reforma.

Hetaje niazvyčajna ciažkoje pałažeńnie biełaruskaha sialanstva starajucca vykarystać polskija partyi —„Stron. Ludove“ i PPS(„Polska Partja Socjalistyčna“). Pieršaja ŭ sialanskich masach—u vioscy, a druhaja siarod tych, što šukajuć stałaj i prychopnaj pracy ŭ pramyśle, na čyhuncy i pry budovie daroh. Na hetym pałažeńni Biełarusaŭ žyrujuć i *kamunisty*, jakija svaimi padšeptami i pravakacyjaj „vyryvajuć“ z sialanskaj masy najbolš dziejnyja adzinki, jakija zvyčajna ŭ vyniku hetaha apynajucca ŭ vastrohach.

Ciapierašniaje pałažeńnie arhanizavanaha biełaruskaha žyćcia viedamaje. Varunki dla arhanizavanaj pracy Biełarusaŭ taksama viedamy. Biełaruskaja intelihiencyja pracuje paasobku — u rossyp, asabliva siarod biełaruskich pracoŭnych masaŭ, sialan i rabotnikaŭ.

Dziela hetaha niamała Biełarusaŭ spatykajecca ŭ radoch „Str. Ludovaha“ i ŭ rabotnickich sajuzach, što znachodziacca pad upłyvami PPS. Biełarusy ŭ hetych polskich arhanizacyjach nie chavajucca i vyrazna vyjaŭlajuć svoj biełaruski voblik. Prysutnaść tam Biełarusaŭ staranna chavajuć centralnyja ŭłady hetych arhanizacyjaŭ, asabliva „Stron. Ludove.“ Nieachvotna vyjaŭlaje Biełarusaŭ i PPS.

Na źjezdach „Stron. Ludovaha“ Biełarusy damahaju ca biełaruskaj hazety i biełaruskaj kulturna-aśvietnaj pracy; na źjezdach rabotnickich sajuzaŭ vyjaŭlajuć sučasnaje pałažeńnie biełaruskaj nacyjanalnaj kultury i ahułam pałažeńnie biełaruskaha narodu. Ale ab hetym ani „Stron. Ludove,“ ani PPS u svaich hazetach ničoha nia pišuć. Chavańnie Biełarusaŭ pad partyjnyja bilety polskich arhanizacyjaŭ vyraznaje. Ab hetym Biełarusy viedajuć i heta bačać.

Hetkija i padobnyja fakty zusim pierakonvajuć biełaruskich viaskovych dziejačoŭ, što polskija „ludoŭcy“ i sacyjalisty, taksama jak endeki i inšyja nacyjanalisty, adnymi „miram“ mazany. Ale horkaja biełaruskaja sapraŭdnaść i ŭ mnohim supolnaść socyjalnaj prahramy hetych partyjaŭ z intaresami biełaruskich pracoŭnych masaŭ, staviać hetyja masy ŭ rady „Stron. Ludovaha“ i PPS. Biaručy heta pad uvahu, u prošłym numary „Chr. D.“ pisała ab supracoŭnictvie z „Stron. Ludovym“, ci lepš skazać ab pracy Biełarusaŭ u hetaj polskaj arhanizacyi. Hetu spravu treba pastavić adkryta i jasna, jak adnosna „Stron. Ludovaha“ taksama i PPS. Pastaŭlenyja „Chr. Dumkaj“ varunki pracy Biełarusaŭ u „Stron. Ludovym:“ 1. kab polskija ludoŭcy pryznali biełaruski narod i jaho nacyjanalnyja, socyjalnyja i palityčnyja pravy i kab ab hetym pisali ŭ svaich polskich hazetach, 2. kab pryznali i patrebu biełaruskaj dla Biełarusaŭ škoły i kab dapamahali Biełarusam zdabyć jaje i 3. kab vydavali biełaruskuju hazetu dziela pašyrańnia jaje siarod Biełarusaŭ, siabroŭ „Stronnictwa Ludowaha.“ — usie nie źjaŭlajucca nakazam zhary—heta damahańni tych viaskovych biełaruskich dziejačoŭ, što pracujuć u radoch „Stron. Ludovaha“ i sacyjalistyčnych rabotnickich sajuzaŭ, jakija ich nieadnojčy vykazvali na źjezdach i sabrańniach.

I sapraŭdy, biaz pryznańnia hetaha minimum dla Biełarusaŭ z boku „Stron. Ludovaha“ i PPS praca biełaruskich viaskovych dziejačoŭ u hetych arhanizacyjach budzie tolki škodnaj.

Biełarus z „Str Ludovaha“

U Litoŭcaŭ

Sprava hr. staršyni K. Stašysa. 3.III sioleta Vilenski Apelacyjny Sud razhladaŭ spravu staršyni b. Litoŭskaha Nacyjanalnaha K-tu ŭ Vilni. Jak prypaminajem, u 1937 h u listapadzie miesiacy hr. K. Stašys Vilenskim Akružnym Sudom za narušeńnie devizovych rasparadžeńniaŭ byŭ asudžany na hod turmy i 10 tysiač štrafu. Paśla hetaha prysudu hr. K Stašys za 10 tysiač kancyi byŭ zvolnieny z turmy, dzie da sudu prasiadzieŭ 4 miesiacy. Voś-ža 3.III Apelacyjny Sud asudziŭ hr. K. Stašysa na 4 miesiacy (zaličajučy henyja čatyry, prasiedžanyja ŭ turmie) i prysudziŭ zapłacić 3 tysiačy zał. Asudžany, niezdavoleny hetym, padaŭ kasacyjnuju skarhu ŭ Najvyšejšy Sud u Varšavie.

Instytut Lituaniściki. 6.III sioleta ŭ Koŭnie adkryty Instytut Lituaniściki im. Ant. Smetony. Mety hetaha Instytutu nastupnyja: 1) daśledžvać litoŭskuju movu, folklor (narodnuju kulturu) i historyju, 2) źbirać, paradkavać i publikavać navukovy matarjał, jaki datyča litoŭskaj movy, folkloru i historyi, 3) być pradstaŭnikom lituanistyčnych navuk u Litvie i zahranicaj. Dziela asiahnieńnia hetych metaŭ Instytut zakładaje bibliateki, archivy, sklikaje kanhresy, ładzić vystaŭki, abviaščaje konkursy, daje naharody, a tak-ža arhanizuje referaty, kursy i inš.

Instytut dzielicca na try addzieły: litoŭskaj movy, litoŭskaj historyi i litoŭskaha folkloru. Instytut zabraŭ u svajo rasparadžeńnie matarjał da słoŭnika litoŭskaj movy, jaki pačaŭ układać viedamy litoŭski movavied K. Buga, a tak-ža matarjały archiŭnyja i zborniki słoŭnika gieograficnaha, proźviščaŭ, nazovaŭ miesnaściaŭ i inš.

Na adkryćci Instytutu byŭ Prezydent Litvy Ant. Smetona. Ad vilenskaha litoŭskaha hramadzianstva byŭ hram. K. Stašys.

Rekalekcyi

dla Biełarusaŭ katalikoŭ u Vilni adbuducca ŭ kaściele św. Mikałaja 23, 24 i 25 sakavika. Kiravać imi budzie a. Šnip.

Pačatak a hadz. 19.

UVAHA: Rekalekcyi nie adbylisia 16, 17 i 18 h. m. z pryčyny praktykavańnia ŭ Vilni ahulnaj abarony ad napadaŭ aeraplanaŭ.

Da pracy ŭ siel.-hramadzkich samaŭradach

Vybary ŭ sielska-hramadzkija samaŭrady zakončany. Kančajucca vybary i ŭ samaŭrady vałasnyja. Sielska-hramadzkija rady na prastorach zasielenych biełaruskim nasielnictvam absadžany pieravažna miajscovymi ludźmi — Biełarusami. Taksama i ŭ vałasnych radach, jakija tak-ža ŭ bolšaści nacyjanalna biełaruskija. Praŭda, sielska-hramadzkija samaŭrady dasiul nie prajaŭlajuć aktyŭnaści, dziela hetaha panuje melancholija i ŭ vałasnych radach. Na heta majuć upłyvy roznyja pryčyny—vonkavyja i nutranyja. Z adnaho boku adsutnaść bolš aktyŭnaha elementu ŭ sielska-hramadzkich i vałasnych radach, jaki ciapier „prycichšy“ trymajecca voddal samaŭradavaj pracy, a tak-ža nia ŭsiudy naležny padbor ludziej na stanoviščach sołtysaŭ i vojtaŭ. Z druhoha boku—vielmi składanaja rola vałasnoha samaŭradu adnosna sielska-hramadzkaj rady i pavietavaj ułady, jak samaŭradavaj, taksama i dziaržaŭna-administracyjnaj. Niama vyraznaha padziełu pracy miž vałasnym i sielska-hramadzkim samaŭradam, niama i hrošaj u sielskaj hramadzie, kab viaści svaju samaŭradavuju haspadarku.

Adnosiny ŭ siale da ahulnych spraŭ ułažylisia tak, što sielska-hramadzkija rady navat nie zvaročvajuć uvahi na patrebu papravić viaskovuju darohu, bo hetym niby maje zajmacca vałasny samaŭrad, a vałasnaja rada da hetaj raboty nie śpiašyć, bo jana zaniata inšymi spravami.

Vołaści našyja vialikija, naličajuć niekalki dziesiatkaŭ viosak, chutaroŭ i falivarkaŭ, —dyk i nia možna trebavać, kab vałasnyja rady dahledzili patreby kožnaha najmienšaha asielišča. Pry hetym treba skazać, što vałasnyja samaŭrady kudy macniej źviazany z haspadarkaj pavietu, čymsia z patrebami sielskaj hramady. Adtul idzie kantrola vałasnoj samaŭradavaj dziejnaści, adtul ułada i kiraŭnictva. Dziela hetaha, viedajem, i *takaja* pravodzicca haspadarka ŭ našych vołaściach. Dziakujučy hetkaj pastanoŭcy spravy, kiraŭnictvu zhary i biazdziejnaści źnizu, u našym siale pracujuć tolki sołtysy i sekvestratary, daručajučy ŭsialakija nakazy, dy zyskivajučy padatki i štrafy. Vyhladaje, što ŭ našym siale niama nijakich haspadarčych patrebaŭ ahulnaha značeńnia, abo hetyja patreby zusim niavažnyja ŭ paraŭnańni z tymi, što pravodzić vałasny samaŭrad z nakazu, abo biez nakazu, pavietu. Tymčasam haspadarčyja patreby siała, jakich nie abymaje ani vołaść, ani paviet, vielmi važnyja i majuć vialikaje ahulnaje značeńnie.

Vołaść i paviet nikoli nia zmohuć tak pastavić samaŭradavaj haspadarki, kab jana dahledziła ŭsie najmienšyja patreby vioski, a z hetych „najmienšych“ składajecca ahulnaja, vialikaja i vielmi składanaja sprava. Dyk hetymi „najmienšymi“ spravami pavinny zaniacca sielska-hramadzkija samaŭrady.

Ale jak sielska-hramadzkaja rada moža zaniacca hetymi spravami, kali jany patrabujuć hrošaj, jakich dla sielskaj hramady samaŭradavy zakon nie abaznačaje?

Voś-ža, pačać i ažyvić pracu ŭ sielskaj hramadzie možna i ŭ ramach abaviazujučaha samaŭradavaha zakonu. Pradusim treba źviarnuć uvahu na samaaśvietu — treba zasnavać sielska-hramadzkuju bibliateku — čytalniu; vypisać knižki i hazety ŭ hramadzkuju čytalniu i zaachvočvać sialan da čytańnia. Pry hetym sielska-hramadzkaja rada moža zaniacca i švrejšaj samaaśvietnaj pracaj — moža arhanizavać dziciačyja sadki, praktyčnaha haspadarčaha daśledavańnia harodčyki i h. p., a tak-ža ładzić pradstaŭleńni i referaty. Sielska-hramadzkija rady pavinny być pradstaŭnikami vioski prad vyšejšymi orhanami samaŭradu — vołaści i pavietu, — a tak-ža i prad inšymi arhanizacyjami i ŭstanovami, pradstaŭlajučy patreby vioski i damahajučysia ich zaspakajeńnia. Bo chto inšy moža lepš viedać patreby štodziennaha žyćcia vioski ad miascovych ludziej? Zrazumieła, kali ab hetkich patrebach vioski budzie maŭčać sielska-hramadzkaja rada, dyk ab ich nia skora budzie viedać, a moža i zusim nie daviedajecca ani vołaść, ani paviet. Dyk treba vykazvać patreby vioski i damahacca ich zaspakajeńnia. Biełarusy, zrazumieła, patrabujuć, kab ichnija patreby byli zaspakojeny ŭ duchu biełaruskim.

Jp.

Z haspadarčaha žyćcia

Rynki zbytu. Niadaŭna praducenty lonu staranna šukali, kab niejdzie znajści dla siabie rynak. A siahońnia, kali Saviety (SSSR) z unutranych mierkavańniaŭ pierastali vyvozić svoj lon zahranicu, dyk za hety tavar, katoraha naša Vilenščyna i Navahradčyna źjaŭlajucca najbolšym praducentam, ciapier kupcoŭ choć adbaŭlaj. Z sialanska-ziemlarobskaha punktu hledžańnia heta chod vypadkaŭ dobry. Ale treba ŭvažać, kab i tut niechta nia vypieradziŭ sialan i nie zabraŭ taho, što papravu tolki samym sialanam musić naležyć. A reč heta nie małaja, bo za adzin tolki letašni hod vyviezienа było lonu ŭ adnu tolki Niamieččynu na 12 mil. zł.

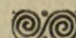
A sioleta? Možna i dalej vyvozić. Ale pramysłoŭcy j handlary polskija ŭžo padymajuć kryk, što astanucca biaz syrca (lonu) fabryki polskija i tamu, byccam, treba z vyvazam ustrymacca.

Hołasu ziemlarobaŭ u hetaj spravie tymčasam nia čuvać.

Padatak ad muki i krup. Skarbovaja statystyka padaje, što z padatku ad muki i krup sabrana 27 studnia sioł.— 20 miljonaŭ 84 tysiačy złot. Hazety padajuć, što ŭ źviazku z hetakim dachodam z henaha padatku skarbovyja ŭłady namierany naniać 250 novych čynoŭnikaŭ dziela kantroli ŭ młynoch upłyvaŭ z hetaha padatku.

Pazyčki na budoŭlu. Bank Ziemlarobstva razdaje praz vałasnyja Kasy dla drobnych haspadarak viaskovych specyjalnyja pazyčki na zakančeńnie haspadarskaha zabudavańnia. Pazyčki vydajucca ŭ našym Krai haspadarkam małym i siarednim, jakija nie pieravyšajuć 35 hektaraŭ ziamli. Najbolšaja pazyčka—600 zł. Spłata razłožana na 5 hadoŭ, apracantavana—4 prac. u hod.

Vioska patrabuje rovaraŭ. Sialanie na schodach i sabrańniach vielmi časta padymajuć spravu patreby rovaraŭ. Zrazumieła, što hetaja patreba vypłyvaje z šyrejšaha zainteresavańnia ahulnym žyćciom, jakoje vymahaje bolšaha ruchu, kamunikacyi. Ale ceny na rovary dla sialan vielmi vysokija i dziela hetaha nia kožnamu sielaninu jšče rovar dastupny. Kab rovar možna było kupić za 70 zł., dyk tady jany pajšli-b u viosku całymi vahonami.

UVAHA! УВАГА!

Sakavik — miesiac tannaj biełaruskaj knižki

Dziela baraćby z niahramatnaściaj, dziela pašyreńnia aśviety ŭ biełaruskich masach, vydaviectvy i paasobnyja vydaŭcy biełaruskich knižak, supolna z biełaruskaj kniharniaj „Pahonia," ładziać specyjalna tannuju pradažu biełaruskich knižak i padručnikaŭ. Z hetaj metaj vyznačajecca Sakavik — *miesiacam tannaj biełaruskaj knižki*, u praciahu katoraha pradajucca pa źnižanaj canie nastupnyja biełaruskija knižki.

I. Dla navuki čytańnia i pisańnia pa-biełarusku

	Cana
1. Першыя зерняткі — С. Паўловіча (буквар). выд. Я. Малецкага	0,25
2. Пішы самадзейна — С. Паўловіч (разьвіцьцё самастойнага пісьма)	0,50
3. Novy lemantar — J. Stankievіča	0,20
4. Беларуская граматыка — Б. Тарашкевіча	0,50
5. Biełaruskaja hramatyka — B. Taraškievіča	0,30
6. Беларускі правапіс — Р. Астроўскага	0,50
7. Родны Край ч. I — Л. Гарэцкай	0,50
8. Родны Край ч. II — Л. Гарэцкай	0,75
9. Родны Край ч. III i IV — Л. Гарэцкай	1,25

II. Litaratura dla dziaciej:

1. Kazka ab rybaku i rybcy	0,20
2. Мышанё Пік	0,30

III. Historyja biełaruskaj litaratury

1. Гісторыя беларускай літаратуры — М. Гарэцкага	1,00
2. Хрыстаматыя старое беларускае літаратуры — М. Гарэцкага	1,00
3. Хрыстаматыя бел. літаратуры ад 1905 г. — М. Дварчаніна	2,50
4. Адбітае жыцьцё — А. Навіны	1,00

IV. Historyja ahulnaja, biełaruskaja i hieohrafija

1. Падручнік Новай Гісторыі — Р. Віппэра	0,30
2. Падручнік Навейшай Гісторыі — „	0,50
3. Кароткі Нарыс Гісторыі Беларусі —	0,60
4. Да гісторыі беларускага палітычнага вызваленьня Ад. Станкевіча	1,00
5. За 25 гадоў — А. Луцкевіча	0,50
6. Д-р Фр. Скарына (гражданкай і лацінкай) — Ад. Станкевіча	0,25
7. Географія Беларусі — А. Смоліча	1,50

V. Haspadarka

1. Ziemlarobskaja čytanka — A. Klimoviča	0,50
2. Leki na ździeki — „	0,10
3. Садоўніцкая чытанка — А. Клімовіча	0,50
4. Пчолы — Я. Пачопкі	2,00
5. Малочная карова	0,40
6. Гародніцтва	0,30
7. Страшны вораг	0,20

VI. Sceničnyja tvory

1. Боты, Мікітаў Лапаць, Пакой у наймы, Чорт і Баба	0,50
2. Гурток	0,20
3. У зімовы вечар	0,40
4. Паўлінка	0,50
5. Лекары і лекі	0,50
6. Раськіданае гняздо	0,50
7. Ня розумам сьцяміў а сэрцам	0,40
8. Апошняе спатканьне	0,20
9. Суд	0,20
10. Пан Міністар	0,40
11. Дзядзька Якуб, Міхалка, На вёсцы Пярэстая Красуля	0,80
12. Па рэвізіі, Модны шляхцюк	0,40
13. Пашыліся ў дурні	0,40
14. Суд над трохпалёўкай	0,20

VII. Piesieńniki

1. Дзіцячы сьпеўнік — А. Грыневіча	0,30
2. Беларускі песеньнік з нотамі — Л. Рагоўскага	0,30
3. Рэпэртуар бел. хору. Бел. народн. песьні — Р. Шырмы	1,50
4. Za Baćkaŭščynu (śpieŭnik) A. Stepoviča	0,50

VIII. Mastackaja litaratura

1. Шляхам Жыцьця — Я. Купалы	1,00
2. Новая Зямля — Якуба Коласа	1,00
3. Сымон Музыка — „	0,50
4. У Палескай глушы — Т. Гушчы	1,00
5. У Глыбі Палесься — „	1,00
6. Вянок — М. Багдановіча	0,75
7. Dudka Biełaruskaja i Smyk Biełaruski — Fr. Bahuševiča	0,50
8. Maja Lira — K. Svajaka	0,60
9. Na pryźbie — J. Byliny	0,30
10. Судны дзень — Караленкі	0,40
11. Снапок	0,30
12. Chłapiec — V. Advažnaha	0,50
13. Cymbały „	0,50
14. Z Rodnaha Zahonu — A. Ziaziuli	0,50
16. Мамчына Горка — М. Машары	0,25
17. Пад Мачтай — М. Танка	1,50
18. З сялянскіх ніў — М. Васілька	0,30

Usie vyšej pieraličanyja padručniki, knižki i śpieŭniki možna vypisać z biełaruskaj kniharni „Pahonia," jakaja pa atrymańni zakazu i hrošaj biezadkładna vyšle zaprošanyja knižki.

UVAHA! Pry vypisyvańni knižak na sumu da 5 zł. treba prysyłać 20 prac. na pierasyłku, a vyšej 5 zł. — apłačvaje pierasyłku kniharnia. Dziela hetaha vyhadniej vypisyvać hetyja knižki ŭskładčynu, bolšaj kolkaściaj, na bolšuju sumu i dla niekalkich asob na adzin adras. Knižki možna vypisyvać paštoŭkaj, padajučy tolki nazoŭ knižki. Zakazy možna kiravać na hetki adras: **Księgarnia „Pahonia", Wilno, Zavalna 1.**

Akančalny ŭpadak Čechasłavaččyny

Abvieščańnie niezaležnaści Słavacyi, Zakarpackaj Ukrainy i niamieckaja akupacyja Čechasłavackaj respubliki

Biazprykładny słavianski spor miž Čechami, Słavakami i Ukraincami ŭ Čechasłavackaj federacyjnaj respublicy zakončyŭsia ŭ dniach ad 12 da 14 sakavika 1939 h. akančalnym upadkam dziaržaŭnaj samastojnaści Čechasłavaččyny. Niamieckaje vojska, pa prośbie čechasłavackaha prezydenta Hacha, zaniało Čechasłavaččynu i zavodzić tam svoj paradak.

Apošniaj i aficyjalnaj pryčynaj haniebnaha pastupku prezydenta Hacha, jaki zaprasiŭ Niamieččynu „kniažyć i ŭładać" Čechasłavaččynaj, było toje, što słavacki sojm abvieściŭ niezaležnaść Słavacyi i heta samaje źbiraŭsia u svaim krai zrabić sojm Zakarpackaj Ukrainy. U źviazku z hetym śmiarotnym sporam Čechaŭ z Słavacyjaj i Zakarpackaj Ukrainaj paŭstali tam kryvavyja zabureńni, asabliva ŭ Zakarpackaj Ukrainie, padčas jakich niamała zabitych i mnoha ranienych. Karystajučysia hetymi zabureńniami, „dziela ŭtrymańnia paradku i ładu" Vuhryja zaniała svaim vojskam Zakarpackuju Ukrainu. Urad Zakarpackaj Ukrainy ŭ apošnija časy abvieciŭ niezaležnaść Zakarpackaj Ukrainy i sam vyemihravaŭ zahranicu. Niamieckaje vojska zajmajučy Čechiju i Moraviju pajšło i ŭ „niezaležnuju" Słavacyju. Čechasłavackaje vojska padčas zajmańnia Niamieččynaj Čechii i Moravii nie dało ani adnaho strełu. Čechi pryniali Niemcaŭ, jak zaprošanych haściej. Spakojna prymajuć niamieckaje vojska i Słavaki. U Zakarpackaj Ukrainie suproć Vuhryi vystupiła čechasłavackaje vojska i miajscovyja vajskovyja arhanizacyi. Takim čynam słavianie b. Čechasłavackaj respubliki, što hetak zajadła zmahalisia miž saboj, Niamieččynie paddalisia pakorna i cicha.

Vodhuki ŭ Eŭropie

Niaviedamaje historyi zdareńnie, kab biaz nijakaha razhałosu i najmienšaha praliććia kryvi ŭ praciahu adnaho dnia była źlikvidavana samastojnaja i niezaležnaja dziaržava, vyklikała ŭ całaj Eŭropie raptoŭnaje, biazradnaje maŭčańnie. Francuskija i anhielskija palityki tolki razvodziać kala siabie rukami i apraŭdvajuć svaju palityku papiarovymi dahavorami, pastanovami ŭsialakich konferencyjaŭ i źmienami ich značeńnia paśla abvieščańnia niezaležnaści Słavacyi, a tak-ža zaprosinami Niamieččyny prezyd. Hacham, kab pryjšła „kniažyć i ŭładać" u Čechasłavaččynu. Eŭrapejskaja presa apisvajučy hetaje vialikaje historyčnaje zdareńnie śćviardžaje, što Niamieččyna ŭściaž raście, mahutnieje i konsekventna pravodzić svaju palityku.

Zastrelili kamandanta palicyi

PAT padaje: u Berežanskim pav. (Haliččyna—red.) u v. Dryševie zastreleny źniačeŭku kamandant palicyi V. Kohačevski. U Pieramyšlanskim paviecie niekalki zapadozranych asob, padčas pravierki ŭ ich dakumentaŭ, strełami ranili palicejskaha Ogrodnika. U Kalniu, Berežanskaha pav., padčas słužbovaha abchodu vystrełam ranieny palicejski Vodziński. U źviazku z hetym aryštavana niekalki asob. Palicyja i sudova śledčyja ŭłady viaduć śledztva dalej.

Zakryćcio ŭkrainskich arhanizacyjaŭ

PAT padaje: na terytoryi Berežanskaha pavietu administracyjnyja ŭłady zakryli bolš 100 hurtkoŭ ukrainskich arhanizacyjaŭ.

Samaŭradavyja vybary ŭ Vilni

Rasparadžeńniem Vajavody 14.III. sioł. abvieščany ŭ Vilni vybary ŭ Haradzkuju Radu. Hałasavańnie adbudziecca 21 maja sioł. Da vybaraŭ hatoviacca ŭsie hramadzka-palityčnyja ŭhrupavańni.

ROZNYJA VIESTKI

Z Polščy

Z pramovy staršyni OZN. Na sesii Hałoŭnaj Rady OZN staršynia hetaj arhanizacyi hien. Skvarčynski skazaŭ: mižnarodnaje pałažeńnie pakazvaje, što ŭsie hvarancyi silnych dziaržaŭ adnosna słabiejšych — heta zvyčajnaja fikcyja. Polšč maje vyniatkava trudnaje hieohrafičnaje pałažeńnie i musić apiracca vyklučna na svaje ŭłasnyja siły.—Vykazvajučy heta, hien. Skvarčynski vystupiŭ vostra prociŭ usiej polskaj apazycyi, zakidajučy joj škodnuju dziejnaść adnosna polskaj zahraničnaj palityki, jakuju pravodzić min. Bek z daručeńnia Uradu.

Studenckija zabureńni ŭ Lvovie i hutarki ab ich u Senacie. U minułym tydni byli biazprykładnyja vystupleńni polskich nacyjanalistyčna nastrojenych studentaŭ. Palicyja ŭśmirajučy studentaŭ praviała revizyju ŭ studenckich damach, dzie znajšła nielehalnuju litaraturu, navat revalvery i inšyja zbrojnyja pryłady. U źviazku z hetym niekalki dziesiatkaŭ asob aryštavana. U Senacie ab hetych padziejach šyroka havaryŭ praf. Bartel, jaki pastupki nacyjanalistaŭ zhaniŭ, zajaŭlajučy, što brydka i stydna pad ściaham kryža i ŭsich śviatych zajmacca ludajedztvam.

Z zahranicy

Kaniec vajny ŭ Hišpanii. Kančajecca hišpanskaja trahedyja — balučyja i niačuvanyja padziei na žymym ciele hišpanskaha narodu. Herojem hetaj trahedyi farmalna jość hien. Franko, a sapraŭdnymi — Niamieččyna, Italija, Francyja i Anhlija.

Zaciažnaja vajna ŭ Kitaju. Dasiul na Kitajcaŭ nastupali Japoncy. Ciapier užo nastupajuć na Japoncaŭ Kitajcy. Najbolš Japoncam nie dajuć ustanavicca kitajskija partyzanki, jakija zabirajuć zdradnikaŭ Kitajcaŭ i napadajuć na japonskaje vojska. Hetyja kitajskija partyzanki vajujuć z Japoncami na ŭsiej terytoryi Kitaju, dzie ŭstanaŭlajecca japonskaja ŭłada i vojska.

Padpiska na „Chr. Dumku": na hod—3 zał., na paŭhodu—1 zał. 50 hr., na try miesiacy—1 zał. Cana asobnaha numaru — 10 hr. Zahranicu padpiska ŭ dva razy daražej. — Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Redaktor J. POŽNIAK
Рэдактар Я. ПАЗЬНЯК

Wydawca KS. AD. STANKIEWICZ
Выдавец КС. АД. СТАНКЕВІЧ

Drukarnia Białoruska im. Fr. Skaryny, Wilno, Zawalna 1. | Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны, Вільня, Завальная 1